

Напрямок 3. *Художня література: текст, контекст, інтертекст.*

Єлизавета Дімітрова

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем

філологічного факультету Запорізького національного університету,

м. Запоріжжя

Науковий керівник к.ф.н., доц. Н.В.Горбач

Жанрова специфіка художньо-біографічного роману О. Саліпи «Оля»

Здавна люди виявляли інтерес до життя, досвіду видатних особистостей. Відомі постаті були й залишаються не лише джерелом натхнення, але й об'єктом досліджень і дискусій. Інтерес до них виявляють як науковці і історики, так і митці. Літературні твори, що ґрунтуються на житті та діяльності знаних осіб, відіграють важливу роль у популяризації історії, формуванні історичної пам'яті. Твори різних родів і жанрів інтерпретують життєписи непересічних людей минулого чи теперішнього на тлі масштабних процесів епохи, конкретних історичних подій, крізь призму авторських концепцій художньої дійсності.

Одним із жанрово-стильових різновидів, що стрімко поширюється в літературному процесі XXI століття і поєднує риси як художності, так і документалістики, стала художньо-біографічна проза. Специфіку художньо-біографічної прози досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці – О. Галич, О. Дацюк, Д. Затонський, Б. Мельничук, Андре Моруа, Ж. Неф, Д. Стус, Н. Дикушина, Г. Сивокінь, Т. Черкашина та ін. [3, с. 98].

Причини читацької уваги до художньо-біографічної прози як одного з найпродуктивніших різновидів белетристики полягають, за словами Н. Горбач, у психологічній площині: «асоціювання себе на рівні буденної свідомості з відомими персонажами допомагає читачам здійснити особистісні рефлексії, сформувані нові стратегії внутрішнього діалогу, досягти більш цілісного психо-

емоційного стану, сформулювати власні ціннісно-сміслові орієнтири, знайти відповіді на часомнепрості екзистенційні питання тощо» [1, с. 155].

Головною ознакою художньої біографії є те, що вона має ґрунтуватися на достовірних фактах та свідченнях, аби максимально правдиво відобразити життя та діяльність героя. Але твори цього типу не обмежуються суворим описом фактів: автор може використовувати різні літературні прийоми, щоб розкрити психологію персонажа, наприклад, вводити внутрішні монологи, давати портретні характеристики або ж показувати його вчинки [5, с. 6].

Одним із прикладів художньо-біографічної прози є роман «Оля» письменниці та журналістки Ольги Саліпи. Це твір про видатну українську емансипантку, письменницю-модерністку Ольгу Кобилянську. Дослідивши не лише твори письменниці, але й листи, щоденники, спогади сучасників, О. Саліпа презентувала читачам власну інтерпретацію життєвого й творчого шляху письменниці як героїні роману, творчої особистості, закоханої жінки [див.: 2, с. 131]. О. Кобилянська в неї не тільки стримана інтелектуалка, що рішуче боролася за права жінок у чоловічому суспільстві, але й ніжна, любляча жінка, яка страждала від нерозділеного кохання.

Твір розпочинається подіями, що відбуваються в 1941 році, коли Ольга Юліанівна постає літньою жінкою, до якої завітала студентка з метою дізнатися про життя відомої письменниці. Запитання дівчини змушують головну героїню думками перенестися в минуле, відкриваючи читачеві свою історію з самого дитинства. Такий погляд у минуле – ретроспекція – є одним із прийомів відтворення життя персонажа, яким користуються автори художніх біографій.

Головним об'єктом художнього осмислення О. Саліпи виступає постать Ольги Кобилянської на різних етапах життя. Авторка глибоко занурюється у внутрішній світ головної героїні й майстерно відтворює її переживання, застосовуючи різноманітні художні засоби: «Він був настільки близько, що подих теплою хвилею торкався Ольжиної шиї» [4, с. 46]; «Її опіка була липкою, як мед, хоч і солодкою» [4, с. 100]; «Гостре відчуття власної нікчемності накрило з головою» [4, с. 139]; «Кілька днів просто літала над землею – ось він,

її шанс!» [4, с. 72]; «Раптом зупинилася й оглянулася навколо. Наче від сну прокинулася. Вона – на вулиці Панській. Куди йде?»[4, с. 18]. Використання порівнянь, епітетів, метафор, риторичних запитань та інших тропів є однією з примітних ознак цього художньо-біографічного твору.

Окрім вищезазначеного, роману притаманне поєднання реальних фактів біографії О. Кобилянської та вигаданих або додуманих ситуацій, як-от діалог між О. Маковеєм та І. Франком, особисте життя Августи Кохановської, закоханість Осипа в Августу – кращу подругу Ольги, що є важливим елементом сюжету та однією з головних інтриг твору. У деяких епізодах О. Саліпа не дотримувалася чіткої хронології життя письменниці, наприклад, у випадках смерті Ольжиної матері, її листування й знайомства з О. Маковеєм тощо.

Проаналізувавши роман О. Саліпи «Оля», можемо зазначити, що він має ознаки художньо-біографічного твору: сюжет побудовано на основі фактів життя реальної історичної постаті, але з поєднанням авторського вимислу; глибокий психологізм твору й широкий спектр використання тропів слугує посиленню експресії й художності тексту. Роман «Оля» є цінним не лише як художній твір, але й як матеріал для літературознавчих досліджень.

Список використаної літератури

1. Горбач Н. Художньо-біографічні проєкції образу Бальзака в романі Н. Рибача «Помилка Оноре де Бальзака». *Оноре де Бальзак: грані, інтерпретація, Україна : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 220-річчю з дня народження письменника (Бердичів, 15–16 травня 2019 р.)*. Київ: Видавництво «Людмила», 2019. С. 315–320.
2. Мажара Н., Касаджи С., Мамчур Є. Літературна візія постаті Ольги Кобилянської в романі О. Саліпи «Оля». *III International Scientific and Theoretical Conference «Current issues of science, prospects and challenges» (November 25, 2022; Sydney, Australia)*. 2022. С. 131–136.

3. Рева Л. Українська літературна біографіка кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Слово і Час*. 2009. № 11. С. 98–106.
4. Саліпа О. Оля. Харків : Фоліо, 2020. 218 с.
5. Черкашина Т. Наративні особливості художньо-біографічної прози: автор і читач : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль, 2007. 21 с.

Напрямок 3. Художня література: текст, контекст, інтертекст.

Катерина Іщенко

здобувачка вищої освіти 3 року навчання за першим (бакалаврським) рівнем
філологічного факультету Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя

Науковий керівник к.ф.н., проф. Кравченко В.О.

СИСТЕМА ОБРАЗІВ У ПОЕМІ «ГАЙДАМАКИ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Дослідження образної системи художнього твору є важливою складовою комплексного аналізу його ідейно-художньої специфіки та передбачає висвітлення різноманітних значущих питань: засоби творення образів, їхня типологія, особливості організації та функціонального призначення тощо. Поема «Гайдамаки» Т. Шевченка неодноразово привертала увагу літературознавців. Вони зосереджувались на багатьох аспектах поеми, пропонуючи власні її інтерпретації: А. Віннічук, М. Гнатюк, К. Гуслистий, В. Смілянська, Н. Чамата, В. Яременко, В. Шевчук та ін. Проте особливості образної системи поеми Т. Шевченка й досі є актуальними.

Актуальність дослідження обумовлюється аналізом образної системи поеми «Гайдамаки» Т. Шевченка з урахуванням складових цілісного аналізу твору та досягнень сучасного літературознавства, адже кожне нове покоління по-своєму сприймає творчість поета й пропонує її тлумачення. Для кожного свідомого українця ХХІ століття творчість Т. Шевченка суголосна його особистим переживанням і є надзвичайно цінною, зокрема в контексті питання антиколоніалізму, незалежності України. Адже, як зазначає дослідник